

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Suport teoretic și exerciții aplicative

Cătălina Popa • Onorica Tofan • Elena Corcăcel • Mirela Dragomir
Mihaela Bahrim • Gabriela Catrina

Clasa a VI-a

Creativitate

Comunicare

Joc

Descoperire

Interculturalitate

CUPRINS

1	BINE AI VENIT ÎN CLASA A VI-A	7
	Micul Print - Elogiu condorii de Nina Cassian	8
	Povestea fără sfârșit de Michael Ende	10
	Crăciun din povești de Mihai Eminescu	11
2	ÎN ZBOR	13
	Pestele-pădure de Simona Popescu	14
	Cuvinte-cheie. Temă. Idee principală. Idee secundară	18
	Planul simplu de idei. Planul dezvoltat de idei. Rezumatul	20
	ACTIONE, timp și spațiu	23
	Textul narativ-descriptiv. Etapele scrierii	25
	Enunțul. Punctuația enunțului. Propoziție	27
	Conceperea și înțelegerea textului oral. Parafrazare, informații explicită, implicită, rezumare	28
	Vocabularul. Cuvântul, unitate de bază a vocabularului	30
	Cuvântul și contextul. Forma și sensul cuvintelor. Rolul contextului în formarea sensului	31
	Sinonimele. Antonimele	32
	Omonime. Cuvinte polisemantice	34
	Câmpul lexical	36
	Limba standard. Normă și abatere. Limbă vorbită, limbă scrisă	37
	Variatii ale formelor și ale sensului în timp	38
	Proiect tematic – Valori morale și modele umane în legendele popoarelor	39
	RECAPITULARĂ	40
	EVALUARE	43
3	E-FABULE	43
	Leu deghișat de George Topîrceanu	46
	Autor, narator, personaje	49
	Roluri în comunicare. Reguli de acces la cuvânt. Contextul de comunicare	51
	Textul nonliterar. Participanți. E-mailul	53
	Textul explicativ	55
	Alfabetul limbii române. Ordinarea cuvintelor după criteriul alfabetic	56
	Tipuri de sunete. Corespondența sunet-literă	57
	Diftong, triftong, hiat	59
	Silaba. Despărțirea în silabe. Accentul	60
	Proiect tematic – Cartea Înțelepciunii	61
	RECAPITULARĂ	62
	EVALUARE	65

4 AVENTURA NE CHEAMĂ!

Cireșorii. Cavalerii florii de cires de Constantin Chirță	67
Inocenții de Ioana Pârvulescu	68
Narătivarea la persoana a III-a și la persoana I	70
Momentele subiectului	74
Textul narativ	76
Verbul. Verbe predicative, verbe auxiliare, verbul copulativ a fi	78
Modul indicativ. Modul imperativ. Timpurile modului indicativ	79
Modul conjunctiv	81
Modul condițional-optativ	86
Posibilitățile combinatorii ale verbului cu prepoziție	87
Textul narativ nonliterar. Știrea	89
Scrisul de mână, așezarea în pagină – jurnalul	90
Interes, curiozitate, implicare, cooperare	91
Proiect tematic: Obiceiuri de iarnă la români	93
RECAPITULARE	95
EVALUARE	96
	101

5 DESTINATAR: COPILARIE

D-I Goe..., de Ion Luca Caragiale	103
Dialogul în textul literar	104
Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă	111
Descrierea unei emoții. Scrisoarea	113
Actele de limbaj. Perechile de adiacență	114
Dialogul în textul multimodal	116
Substantivul. Substantive colective. Substantive defective	118
Cazurile substantivului. Cazul nominativ. Cazul acuzativ	121
Cazul dativ. Cazul genitiv. Articolul genitival	123
Cazul vocativ	125
Articolul	127
Substantivul – aplicații	128
Proiect tematic: Limba română în Europa	130
RECAPITULARE	131
EVALUARE	133
	137

6 ARGUMENTE DE PRIMĂVARĂ

Primăvară în giumă de Otilia Cazimir	139
Personificarea, comparația, epitetul, enumerația	140
Rima, strofa, măsura versurilor, ritmul	142
Descrierea unui fenomen. Stil. Elemente auxiliare în scriere	144
Importanța dicției în comunicare. Intтелиgența emoțională	146
	148

Pronumele personal. Pronumele personal de polițe	150
Pronumele reflexiv	153
Textul argumentativ	155
Texte discontinue – tabele, grafice	157
Adjectivul	159
Articolul demonstrativ	161
Numeralul cardinal. Numeralul ordinal	162
Adverbul	163
Proiect tematic: Tradiții de primăvară	165
RECAPITULARE	166
EVALUARE	169

ROMÂNIA PITOREASCĂ 171

Ostrovul More. Ruini după Alexandru Vlahuță	172
Textul nonliterar descriptiv	175
Reprezentări mentale, integrarea informațiilor în propriul univers cognitiv și afectiv	177
Predicatul verbal	178
Predicatul nominal. Acordul numelui predicativ	179
Subiectul exprimat	182
Subiectul neexprimat. Acordul predicatului cu subiectul	183
Atributul	184
Complementul. Complementul direct	186
Complementul indirect	187
Complementul prepozițional	189
Complementele circumstanțiale	190
Funcții sintactice – aplicații	193
Proiect tematic: România – țara mea de dor	195
RECAPITULARE	196
EVALUARE	199

BUN VENIT, VACANȚĂ! 201

RECAPITULARE FINALĂ. Ploaia de Alice Călugăru	202
Povestea Marii Zăbovitoare de Paige Briti	204
Bun venit, vacanță! Feluri de florofil în părculețul de copii de Grete Tartier	207

ÎN ZBOR

2

1.1, 2.1, 3.1, 3.3, 5.1, 3.3, 4.2, 4.2, 5.2,

Peștele-pasăre

de Simona Popescu

[cea mai scurtă poveste cu aripi și lacrimă pentru fetele – dar și băieții – care și-au dorit măcar o dată în viață să albă aripi]

A fost odată ca niciodată un pește visător, dar parecări, cenușiu, chiar cam urățel, din cauza ochilor bulbuați. Printre arăția pești erau, scene, punk, hippie, cool, el nu avea nicio calitate. Era... peștele fără calitate. În plus, spre deosebire de alții, care umblau în clanuri mari, în bancuri și găști peștești¹, el era un bilet orfan. Se pierduse de familia lui când nici nu făcuse bine ochi, nu-și mai amintea nimic, crescuțe așa, mai mult din mila unora, altora.

Orice copil de pește, că orice copil de nepește, are niște modele în viață. El nu și le găsise totuși printre ai lui, ci în cu totul altă parte, la păsările cerului. Sigur, când era mai mic privise cu admirație și teamă spre peștele Pegasus, care arăta ca un scorion tâvălit prin susan și cu aripi transparente, ca niște jumătăți de meduză întinse peste niște picioare ca de păianjen. Sau la Peștele-Inger, atât de frumos, mai ales cel de culoare albeastră. Ce ciudat, deși i se spunea „peștele-ingr”, nu avea înotătoarele prea dezvoltate, mai degrabă avea „aripi”. Piranha sau Pisica-de-mare sau Vulturul-de-mare, știa din urmă chiar da. Cu admirare se uită la ei. Să „zboară” prin apa adâncă, să planezi printre ape, acesta era și visul lui. Vulturul, mai mult ca o farfurie zburătoare decât ca o pasăre...

Frumoosos, dar, totuși, el ar fi vrut să zboare prin aer, nu doar prin ape, să zboare ca albatrosul, de pildă, pe care el îl urmărea cu încântare de sub pelicula de apă, în dimineațile de vară. „Cum să-ți dorești să fii pasăre?”, se întrebau vecinii lui, prietenii lui, care sfârșiră prin a-l socoti nebun. Dar, până la urmă, nu era el singurul ciudat și apeloc. În istoria mărilor funeseră și alții care și-au dorit să fie mai mult decât le-a hotărât soarta. Toată lumea subacvatică și-a povestea Micii Sirene, care a trebuit să-și vândă vocea ca să scape de jumătatea de corp de pește și să primească în schimb niște picioare de om. El ce sacrificiu ar fi putut face? N-avea nimic de dat, pentru că nu avea nicio calitate! Prima dată când a văzut, prin apa transparentă, păsările cerului, a crezut că sunt îngeri. Apoi s-a tot gândit că îngeri sunt oameni cu aripi, or păsările nu erau oameni. Așadar existase Mica Sirena care ar fi vrut să fie om și există oameni care vor să fie păsări și se fac îngeri, nu? Dar îngeri sunt oameni cu aripi doar după ce mor. În micuțul cap de pește cu ochi bulbuați se lăsa o visare grea, cu ochii deschiși (de fapt, așa visăză pești, cu ochii deschiși). „Oare pești, după ce mor, se fac și ei îngeri?”, se întrebă el. „Pești îngeri? Pești au îngeri păzitori? Îngeri păzitori ai peștilor sunt niște pești cu aripi?”. Văzându-i glandurile (că așa e la pești, ei văd glandurile celorlalți, nu vorbesc, pești fiind muți), semenii lui peștești se tot mirau, cu măță.

Arăt de mult și-a dorit peștele cenușiu să fie pasăre, încât și-a înălțat dorințele spre Mama Naturii. Când nu mai speră nimic, a simțit cum înotătoarele pectorale² cresc și, cu ele, o dorință uriașă de a se arunca spre prăpeștea cerului, în sus. Într-o bună zi, își luă înimă-n dinți, tot avântul și... tășni, tăie straturile de apă până la suprafață, înaintă destul de mult pe cărarea lichidă, serpuiindu-și coada cea puternică.

¹ pestesc, peștești (termen creat de autor) – Din numul peștilor, care aparțin peștilor.

² pectoral, -ă adj. – Referitor la piept, partea a corpului.

Apoi urmă... desprinderea. Se trezi acolo în aer, deasupra apel, întinse bine înălțătoarele care se arătau să fi aripi, aripi adevărate, albăstru-transparente, ca de sticlă, și plute frumos în aerul sclipitor, în lumea păsărilor, a fluturilor și-a libelulelor cu care el, solzosul, iată că se înrudea, într-un fel. Plutea tîndându-și respirația. și nu mai era nici doar pește, și nici pasăre. Ce era el? Pasăre printre pești și pește printre păsări.

Fericirea lui nu dură mult. Întors în apele sale, celalți se uită că cu dispreț la el, ba mai mult, cu un fel de groază. îl vorbeau pe la colțuri – și mai bătrâni, care știau atâtdea despre lume, dar și cei mai tineri, care-l considerau un blestemat. Un pește-pasăre, ca un liliac printre soareci, ca o veveriță zburătoare printre veverite, ca un aye-aye¹ printre ompanzei, ca un axolotl² printre salamandre. A încercat să nu se uite în gura lumii. Gura lumii, slobodată își încorda burtica, țăneaua în sus ca o săgeană și vibra cu aripii perfect întinse.

Până la urmă părăsi locul strămt în care crescuse și ajunsese departe, departe, unde, într-o bună zi, întâlni pe unul ca el. Nu era singurul! În aer, un pește cu aripi bine întinse, albăstrui, se îndrepta spre el. Ca un el însuși, venind din adâncul unei oglinzi. și-apoi își descoperi seminția³, cu adolescenții ca el, cu copii, cu bătrâni, toți înaripați. Așadar, nu era o monstruozitate... Făcea parte din familia rară a pestilor-zburători, așa cum rățușca cea urâtă din poveste era, de fapt, o lebădă.

Și-am încălcat pe niște pești și v-am spus niște povestiri. Și-am încălcat pe niște calcani⁴ și v-am spus povestiri pentru fete și băieți de la 10 la 100 de ani.

Simona Popescu (n. 1965) face parte din generația scriitorilor români contemporani. Scrie poezie, proză și eseuri, creații apreciate în țară și în străinătate. A publicat mai multe volume, printre care „Xilofonul și alte poeme” (1990), „Juventus sau alte poeme” (1994), „Exuvii” (1997), „Volubilis” (1998), „Lucrări în verde sau pledoaria mea pentru poezie” (2006), „Autorul, un personaj” (2015). Textul „Peștele-pasăre” a fost publicat în volumul „Ce poți face cu două cuvinte” (2012), o colecție de povestiri scrise de autori contemporani, dedicate copiilor de azi și de altădată.

EXPLOREAZĂ TEXTUL

- Scrie un enunț în care să precizezi cine este autorul textului și cui îl dedică povestea.
- Recitește cu voce tare enunțurile din care ai aflat:
 - prin ce se deosebește peștele vizitor de alții;
 - care sunt peștii pe care îl admira când era mic;
 - ce poveste cunoaște toată lumea subacvatnică;
 - din ce familie rară face parte peștele cenușiu.
- Explică, oral, sensul următoarelor expresii din text, apoi scrie căte un enunț cu două dintre acestea:

nu făcuse ochi

copil de nepește

pasăre printre pești și pește printre păsări

ca un axolotl printre salamandre

adâncul unei oglinzi

își luă înimă-n dinți

¹ aye-aye – Specie de maimură lemuriiană ce trăiește în Madagascar.

² axolotl, axolot s.n. – Stadiu în dezvoltarea unei specii de salamandre.

³ seminție, semință, s.f. – Totalitatea urmășilor care au același stratton; familie, trib.

⁴ calcan, calcani, s.m. – Pește de mare cu corpul turrit și lat, cu ochii pe partea stângă și solzi lungi, tari pe burtă și pe spate.

4. Consultă-te cu colegul/colega de bancă pentru a stabili dacă următoarele enunțuri sunt adevărate sau false. Justifică, oral, răspunsurile, folosind informațiile corespunzătoare din text.

- Peștele cenușiu strâbate apele împreună cu familia sa. A F
- Păsările cerului sunt modele de viață pentru peștele cenușiu. A F
- În serile de vară, peștele visător urmărește albatrosul. A F
- În aerul scăpitor, peștele-pasăre zboară numai printre fluturi. A F
- Peștele-pasăre părăsește pentru totdeauna locul strămt în care a crescut. A F

5. Numește dintre peștii de diferite specii, din imaginea de mai jos, pe acela care au devenit personajele textului citit.

Pește-sperăt

Păsări

Pește-pasăre

Pește-clown

Fox

Focă din mare

Pește-vizier

Pește-crabon

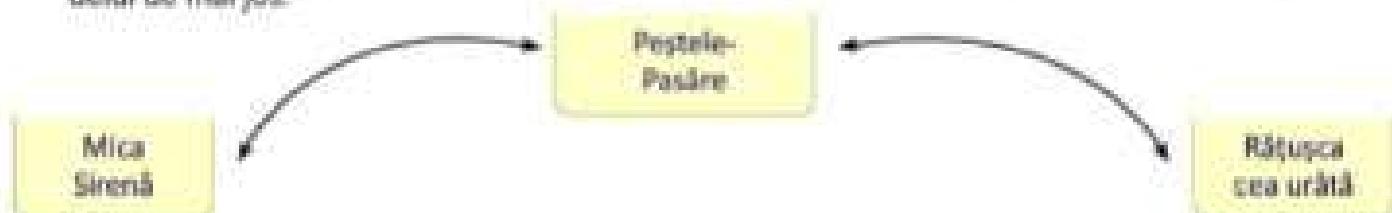

Manta-rayă din mare

Pește-ingrică

6. În text, peștele-pasăre este comparat cu alte două personaje pe care le cunoști din povestile lui Hans Christian Andersen, *Mica Sirena* și *Rățușca cea urâtă*. Caută fragmentele în care sunt numite cele două personaje și completează o schemă a relațiilor dintre protagonistii povestilor, după modelul de mai jos.

7. Din textul citit ai aflat că protagoniștul întâmplărilor este un pește care visăză să zboare. Trasează linia evoluției protagonistului, apoi ordonează, după logica textului, următoarele grupuri de cuvinte referitoare la transformările personajului: pește-zburător, pește-blidescumat, pește fără calități, pește ciudat, pește cu aripi ca de stică.

Mai întâi...

Apoi...

După aceea...

Pe urmă...

La final...

- a) Alege din acvariul sentimentelor un termen care corespunde stării provocate de lectura textului „Peștele-pasăre”, scris de Simona Popescu.
- b) Compara alegerea ta cu a colegului/colegelui de bancă.
- Dacă răspunsul tău este diferit, motivează-l oral.
 - Dacă răspunsul tău este asemănător, propune un alt termen care poate fi adăugat în acvariul sentimentelor, după lectura textului „Peștele-pasăre”.
- c) Transcrie enunțul de mai jos, cu varianta potrivită dintre cele scrise între paranteze, apoi justifică alegerea. Pentru mine textul „Peștele-pasăre” este o poveste (omuzantă, tristă, atractivă, surprinzătoare, bonă, neobișnuită) decarece...
- d) Din text ai aflat că peștele-pasăre este considerat un clădat al orelor. Completează un tabel asemănător celui de mai jos, în care vei nota impresiile despre acest personaj.

În text	Pentru mine
Peștele-pasăre este considerat de ceilalți „un clădat” pentru că ...	Peștele-pasăre este/nu este „un clădat” pentru că ...

- e) Prescrie colegilor, în două-trei enunțuri, părerea ta despre faptul că peștele-pasăre își alege modelul de viață printre păsări, nu printre semeni săi.
- f) Alege varianta/variantele potrivite dintre cele de mai jos sau propune tu altă variantă.
- I. La începutul textului autoarea atrage atenția cititorului că urmează cea mai scurtă poveste cu oripi și lacrimi. Pentru tine această poveste este una care:
- a) te îndeamnă să visezi la lucruri greu de obținut;
 - b) te invită să îți urmezi visul, aspirațiile, chiar dacă acestea presupun sacrificii;
 - c) te sfătuiește să nu renunți la propriile aspirații, oricât ar fi de greu;
 - d) te stimulează să îți descoperi calitățile, să te cunoști;
 - e) te determină să îți alegi un model de viață dintre aceia pe care îl admiră pentru calitățile lor.

- II. La sfârșitul textului autoarea precizează că a scris povestea pentru fete și băieți de la 10 la 100 de ani. Cui crezi că îl este dedicată, de fapt, povestea peștelui-pasăre? Justifică oral alegerea ta.
- a) Aceleora care vor să fie diferenți de semenii lor;
 - b) Oricărui copil care are aspirații, visuri;
 - c) Oricărei persoane, copil sau adult, care crede în visul său și îl urmărește;
 - d) Tuturor copiilor care cresc, se schimbă, devin adolescenți, apoi se maturizează.

Cuvinte-cheie. Temă. Idee principală. Idee secundară

1. Trimitere cuvintele-cheie astfel încât să corespundă conținutului de idei ai textului „Pestele-pasare”.

I. viață II. familia III. pestele fără calități
IV. desprinderea V. modele VI. disprețul

2. Recitește cuvintele-cheie de la exercițiul 1, apoi alege, din schema alăturată, substantivul care numește temă textului „Pestele-pasare”. Justifică-ți alegerea într-un enunț scris.

IMPORTANT

Cuvintele-cheie ajută la orientarea într-un text literar sau nonliterar. Acestea se referă la aspecte importante prin care cititorul își poate da seama de temă textului. Temă este numită prin diferite substantive referitoare la aspecte fundamentale de viață: copilăria, adolescența, familia, școala, natura, iubirea, prietenia, aventura/călătorie, cunoașterea, timpul, istoria etc.

1. Citește fragmentul următor din Copiii căpitanului Grant de Jules Verne, apoi selectează un cuvânt-cheie.

Se întâmpă odată ca Paganel să zărească în depărtare, într-un desej, o pereche de păsări gigantice. La vedere lor, instictul său de naturalist se trezi. Își chemă prietenii și, cu toată obosalea, maiorul, Robert și cu el porniră pe urmele acestora.

Se înțelege lesne curiozitatea arătoare a geografului când recunoaștu sau crezu că recunoscăte aceste păsări drept „moas”, aparținând speciei „dinormis”, pe care unii savanți le socotesc varietăți dispărute. Or, întâlnirea confirmă părerea domnului Hochstetter și a altor călători care susțineau, dimpotrivă, existența acestor uriași fără aripi în Noua Zeelandă.

Moas-ii acestia, urmăriți de Paganel, contemporani speciei megaterium și pterodactilloi, aveau cam optprezece picioare înălțime. Erau un fel de struți extrem de mari și foarte fricosi, căci fugneau cu o viteză extraordinară. Nici glonțul nu-i putu ajunge. După câteva minute de vânătoare dispărură printre arbori și vânătorii regretară gloantele și timpul pierdut.

2. Alege, dintre substantivele din listă, pe acela care consideri că numește temă cărții din care a fost selectat fragmentul de mai sus: **copilăria, natura, călătorie (aventura), familia**.

AMINTEȘTE-ȚI

1. Recitește fragmentul de la exercițiul 3 și formulează o idee principală și o idee secundară.

IMPORTANT

- ✓ Ideea principală concentrează informația dintr-un fragment al textului. Aceasta poate fi exprimată în text sau dedusă.
- ✓ Ideea secundară detașază conținutul fragmentului de text din care s-a extras ideea principală. Ideile principale și secundare sunt importante pentru înțelegerea textului.

EXERSEAZĂ!

- II. Ai aflat că protagonistul textului „Peștele-pasăre” este un pește-zburător. Descoperă în fragmentul de mai jos informații despre această specie de pește din apele mărilor calde, apoi notează ideea principală și două idei secundare.

Peștii zburători fac parte din familia Exocoetidae, trăiesc de obicei în mărilile calde și i-au fascinat pe navigatori încă din cele mai vechi timpuri, prin capacitatea lor de a evada din mediul acvatic și de a plana deasupra suprafeței mării, asemenea pescărușilor. Capacitatea acestor viațuitoare marine de a se deplasa în zbor planând este datorată înzătoarelor pectorale, care s-au adaptat acestui scop. Se crede că posibilitatea de zbor a acestor pești a apărut ca un mijloc de a scăpa de predători. Printre dușmanii lor naturali se numără macroul, tonul și peștele-spadă, la care se adaugă diferențele specii de păsări marine. Forma de torpilă a peștilor din familia Exocoetidae îi ajută să atingă, în mediul acvatic, o viteză suficientă de mare pentru a se desprinde de suprafața apei, a se întâia puțin și apoi a plana pe distanțe considerabile. În mod natural, acești pești pot plana pe distanțe de 50 de metri, dar s-au înregistrat situații în care zborul lor planând a atins lungimi de peste 200 de metri. (<http://www.cunoastelumea.ro/stiuti-ca-existo-pesti-care-pot-zboro-zeci-sau-chiar-sute-de-metri/>)

- III. Precizează o asemănare și o deosebire dintre pești zburători și peștele-pasăre, personajul din textul Simona Popescu. Notează ideile tale alături de ale colegilor tăi, într-o diagrame Venn trasată pe o coadă de flipchart.
- IV. Propune o listă de cinci cuvinte-cheie pe baza cărora ar putea fi scrisă o altă poveste despre aventurile peștelui-pasăre alături de noua sa familie, specia rară de pești-zburători. Completează, apoi, o pagină de jurnal asemănătoare celei din dreapta.

DOVEDEȘTE-ȚI CREATIVITATEA!

- V. Lucrați în echipe! Organizați-vă în echipe de 4 membri: 2 documentariști, un artist și un IT-ist. Căutați pe internet materiale despre lumea subacvatică și realizați un album digital, de cel puțin 15 fotografii, cu tema *Fascinanta lume subacvatică*. Distribuiți-vă sarcinile astfel:
- ✓ documentariștii selecteză fotografii după criterii stabilite în echipă (ex. plante, animale, specii rare, specii recent descoperite etc.);
 - ✓ artistul adaugă fiecărei fotografii un titlu sugestiv și un enunț despre o caracteristică a speciei redată în fotografie;
 - ✓ IT-istul asamblează piesele albumului digital pentru prezentarea în fața colegilor.
- Urmăriți criteriile de apreciere a producăturii vostru pentru a realiza un album de succes.

CRITERII DE APRECIERE

- Structurarea albumului: copertă, pagini cu fotografii organizate după criterii clare, evidențiate prin pagini de gardă
- Originalitate în redarea titlurilor care insotesc fotografii
- Corectitudinea tehnorecetării
- Viabilitatea fotografilor; aşezarea în pagină a textului și a imaginilor

Planul simplu de idei. Planul dezvoltat de idei. Rezumatul

AMINTEȘTE-ȚU

- Recitește cu atenție textul „Pestele-păsăre”, apoi delimita-l în fragmente logice, ținând cont de ordinea cuvintelor-cheie stabilită la exercițiul 1 de la pagina 18.
- Scrie ideea principală a fiecărui fragment respectând ordinea cronologică a faptelor. Ce alcătuiesc toate ideile principale formulate?

IMPORTANT

- ✓ Planul simplu de idei este alcătuit din ideile principale redate în succesiune logică.
- ✓ Planul dezvoltat de idei este alcătuit din ideile principale și ideile secundare compunătoare acestora, așezate în succesiune logică.

Lucrați în echipă!

- Organizați-vă în grupe de căte patru elevi. Trageți la sorți un număr de la 1 la 6.
- Scrieți, pe căte o bandă de hârtie, ideile secundare pentru ideea principală corespunzătoare numărului primit.
- Asambleați benzile pentru a obține planul dezvoltat de idei al textului „Pestele-păsăre”.
- Prezentați în fața clasei planul dezvoltat alcătuit.

DESCOPERĂ

- Scrie din următoarea listă, cuvintele și expresiile potrivite pentru a face legătura între faptele prezentate de fiecare idee principală: Cu orice copil..., De îndată ce..., De mic..., De acero..., Totuși..., Într-o zi..., Între timp..., Întors în ape..., La început..., Până la urmă...
- Rescrie, într-o compunere, ideile principale în ordinea în care se conțină în text făcând legătura între ele cu ajutorul cuvintelor și expresiilor selectate la exercițiul anterior.

IMPORTANT

- ✓ Rezumatul este o compunere, scrisă sau orală, în care sunt prezentate, pe scurt, informațiile cele mai importante ale unui text sau ale unor fapte.
- ✓ În afară de textele narrative literare sau nonliterare, pot fi rezumate întâmplări din propria experiență, filme sau spectacole, articole de ziar, emisiuni transmise la radio sau la televizor, texte științifice etc.

Etapele de realizare a rezumatului:

- citim textul;
- delimitarea logică a fragmentelor;
- formularea ideilor principale;
- identificarea cuvintelor și expresiilor potrivite pentru a realiza legătura între idei;
- redactarea rezumatului.

Când scrii rezumatul:

- utilizăști planul simplu de idei, dar completează ideile principale, dacă e nevoie, cu alte informații care ajută la înțelegerea textului;
- utilizăști persoana a III-a și enunțuri assertive;
- folosește verbele la indicativ prezent sau perfect compus;
- leagă ideile cu ajutorul unor cuvinte și expresii ca: La început..., De acero..., Între timp..., Până la urmă...;
- nu folosi descrierea, dialogul, citatul, figurile de stil, aprecierile personale, formulări de tipul: „Autorul relatează...”.

II. Citește următorul text:

Eram în clasa întâi primară. Locuiam, cum am mai spus, în curtea sălăturoasă școlii. Întâziam, firește, mai în fiecare zi, ca totdeauna când n-am decât câțiva pași de făcut. [...]

Intr-o zi din zile, când tocmai dădeam buzna pe poarta școlii, împingând-o cu umărul, căci mâinile îmi erau ocupate, am fost întâmpinat de doi colegi. „Ce bine că n-ai întârziat mult, mi-a spus unul dintre ei, că se supără! „Cine să se supere?”, am întrebat eu sfecit. „Cum cine? Mitropolitul, mă! Te aştepță în grădină.” La asta chiar că mi-a pierit găsul. Mitropolitul își avea, ca și azi, reședința alături de institut, în partea opusă casei noastre, iar grădina era despărțită de curtea școlii printr-un gard. Îl căream căteodată plimbându-se. Mi se părea groaznic de bătrân. E vorba de faimosul Nicolae Bălan. „N-auzi, mă? Te chemă Mitropolitul”, a repetat colegul meu. Ce era să fac? Le-am lăsat ghiozdanul și tartina cu marmeladă și m-am dus. N-am intors capul nici măcar o dată ca să văd cu ce ochi mă urmăresc cei doi, deși după primii pași am simțit că s-ar putea să-mi joace o farsă. Mergeam din ce în ce mai nesigur și mă întrebam de ce m-o fi chemând Mitropolitul. [...]

Cu mintea văzând de întrebări, am ajuns în dreptul gardului de la grădină. Mitropolitul era chiar în dreptul unei porți, blocată, după cîte îmi amintesc, dar prin care ai fi putut trece în curtea institutului. Am fost așa de surprins că-l văd acolo, încât am rămas mut. și se mai și uită fix la mine. Nu știa cum am reușit să articulez întrebarea care urmează, ba chiar să-mi amintesc formula cuvenită de adresare: „Mă-ți chemă, înalt Prea Sfințită?” Înalt Prea Sfințitul a părut că se trezește din meditație, a holbat ochii la mine și m-a întrebat, la rândul lui, oarecum amuzat: „Cine și-a spus că te-am căutat, băieță?” Am băguit ceva despre colegii mei. Probabil înțind că se întâmplă, Mitropolitul a zis: „E adevărat, te-am căutat, fiindcă vreau să-ti fac un dar”. [...] A băgat mâna în buzunarul rasei și a scos de acolo o bilă. Mi-a întins-o printre picioare gardului. Am luat-o tremurând de emoție, am mulțumit și am plecat. Înalt Prea Sfințitul nu s-a mișcat din dreptul porții, căci aș fi auzit scărtățitul nisipului. Dar n-am găsit în minte puterea de a întoarce capul.

[...] M-am pomenit cu toată clasa în jurnal meu. „El, ce-a vrut Mitropolitul de la tine?”, m-a întrebat cu voce tare unul din cei doi autori ai farsei, timp în care ceilalți șopâlau și urlau: „Păcăleală de 1 aprilie!” Eram de un calm perfect. Aveam și motive. I-am lăsat să-și înălvărescă munitia de răză și le-am vrărit bila sub ochi: „M-a căutat ca să-mi dea asta!” Au urmat câteva secunde de tăcere. [...] Simțeam obscur în jurul meu începutul unui respect colectiv. Din acea zi de 1 aprilie am devenit un personaj important în clasă, ba chiar și în școală. [...] (Nicolae Manolescu, Vîță și cărți - fragmente)

Lucrări în perechel Completăți un tabel asemănător celui alăturat, respectând cerințele:

a) Delimitați logic și numerotați fragmentele obținute.

Delimitarea fragmentelor	Planul simplu de idei	Rezumatul
1. „Eram în clasa întâi ... pași de făcut.”	1. Elevul de clasa întâi primară întârzia mergeu, deși locuia alături de școală.	...
2.	2.

- b) Formulați ideea principală corespunzătoare fiecărui fragment.
 c) Scrie individual rezumatul pe baza planului simplu de idei realizat împreună cu colegul de bancă.
 d) Subliniază, în rezumatul realizat de tine, cuvintele și expresiile care fac legătura între idei.

I. Am întâmpinat dificultăți când:

- am delimitat textul în fragmente logice;
- am formulat ideile principale;
- am legat ideile principale pentru a da unitate compunerii.

Deloc	Câteodată	Mărești

II. Am rezolvat situația:

- cu ajutorul colegului de bancă/profesorului;
- consultând notițele din caiet/informațiile din manual/alte surse; (Precizează-le!)
- prin alte mijloace. (Numește-le!)

III. Din rezolvarea situațiilor dificile am reținut că și am învățat că

Acțiune, timp și spațiu

AMINTEȘTE-ȚI

1. a) Lucrați în perechii. Marcați cu aspectele potrivite textului indicat în tabel.

„Peștele-pasăre” de Simona Popescu

- Textul ilustrează caracteristici ale lumii subacvatice.
- Textul oferă explicații despre fenomene ale lumii apelor.
- Textul redă o succesiune de evenimente petrecute în lumea apelor.
- Sunt prezente cuvinte care indică locul și timpul evenimentelor.
- Sunt folosite frecvent cuvinte care exprimă caracteristici ale lumii apelor.
- Textul prezintă în detaliu aspecte diverse din viața subacvatice.
- Sunt prezente personaje inspirate din lumea măriilor.

- b) Justificați, oral, răspunsurile marcate cu , folosind informații din text.
2. Citește toate informațiile din notițele unui elev și scrie-le numai pe acelea care corespund textului „Peștele-pasăre”.

În textul „Peștele-pasăre”:

- sunt redată întâmplări imaginare desfășurate într-un anumit timp și spațiu;
- acțiunea este realizată de persoane care există în realitate;
- sunt oferite informații concrete, clare din realitate;
- acțiunea este realizată de personaje;
- sunt redată întâmplări petrecute în realitate într-un anumit timp și spațiu;
- sunt transmise idei, emoții, sentimente.

IMPORTANT

- ✓ Un text narativ se bazează pe acțiune, o succesiune logică de fapte, întâmplări, evenimente desfășurate într-un anumit spațiu și timp (coordonate spațio-temporale reale sau imaginare, exacte sau nedeterminate).
- ✓ Acțiunea poate fi simplă sau complicată, redusă sau amplă.
- ✓ În textul narativ indicații de timp se pot referi la durața unei acțiuni, momentul în care se petrece un eveniment, ordinea în care se desfășoară întâmplările (înainte, după aceea, în același timp, deodată etc.). Indicații de spațiu pot face referire la decorul acțiunii, la locul în care se petrece un eveniment, la poziționarea geografică (pădure, parc, lăvadă, casă, oraș, sat, țară etc.)
- ✓ În textul narativ literar întâmplările povestite sunt imaginare, iar în textul narativ nonliterar sunt relatate întâmplări petrecute în realitate.

- 1.** Citește fragmentele următoare, apoi completează, pe o coală albă, o notă de lectură, după sugestii oferite în imagine.

a) Să vedem acum ce au făcut în excursie Tom și Becky. Au umblat împreună cu celalți pe sub bolile intunecoase, privind minunile cunoscute ale peșterii, minuni botezate cu nume destul de pompoase: „Salonul”, „Catedrala”, „Palatul lui Aladin” și așa mai departe. Apoi începuse joaca de-a v-ași ascunsela la care au luat parte cu insulăjire. În cele din urmă, Tom și Becky se cam săturaseră de zbenguiuli și au pornit la plimbare de-a lungul unui galerii întortocheate. Tineau lumânările sus, silindu-se să citească păienjenișul încălcit de nume, date, adrese poștale și cugetări, zugrivate ca o frescă, în fund de lumânare pe pereti stâncosi. Tot hoinărind și flecărind într-e ei, aproape nici nu au băgat de seamă că ajunseră într-o parte a peșterii în care peretii nu mai erau mărgăliți. (Mark Twain, *Aventurile lui Tom Sawyer*)

b) 30 decembrie 2010 – Penultima zi din anul 2010

Am plecat împreună cu fam. Ilo și Mircea Guruiu, vărul meu de la Alexandria, cu care ne-am întâlnit pentru prima dată aici, la Hollywood Miami, și am aflat unul de altul. Amândoi veni cu Leonida (nenea lică) Guruiu, fostul primar al orașului Alexandria. Am pornit din-de-dimineață, adică pe la ora 10.00, ca să vizităm la Miami Beach, Villa Vizcaya și Muzeul Planetarium. Mai întâi lăudă pe Ocean Drive, drumul de pe marginea Oceanului Atlantic și puțin mai dificil, am ajuns la Casa și grădina Vizcaya. (Pompiliu Manea, *Peregrin pe cinci continente*)

- 2.** a) Grupează în trei coloane indicații de timp selectați din textul „Peștele-pasăre” de Simona Popescu: când (era mai mic); în dimineațile de vară; prima dată când...; într-o bună zi; (nu dură) mult; până la urmă; și-apoi.

INDICI DE TEMP	DURATA	MOMENTUL	ORDINEA

- b) Caută în text indicații spațiale, apoi asociază-i decorului corespunzător, după modelul de mai jos.
aer: spăi:

- 3.** Coordonatele spațio-temporale din textul „Peștele-pasăre” ...

- a) au corespondență în realitate și sunt stabilite cu precizie.
b) au corespondență în realitate, dar nu sunt stabilite cu precizie.
c) nu au corespondență în realitate.

DOVEDEȘTE-ȚI CREATIVITATEA!

- 4.** Realizează un poster cu o hartă pe care să marchezi traseul de zbor al peștelui-pasăre, adăugând căte un simbol, un desen sugestiv pentru reperele spațiale indicate: focul strămt, de sub pelicanul de apă, în aerul scăpitor. Folosește diferite culori.

Textul narativ-descriptiv. Etapele scrierii

DESCOPERĂ!

I. Citește cu atenție textul următor:

Cum să te pregătești pentru o drumeție de o zi la munte

A inceput, de câteva săptămâni, anul școlar, însă mereu avem noroc de un profesor care să ne acorde dorința de o evadare din universul clasei, al lecțiilor și al temelor. Este acel profesor vesel, entuziasmat, care nu doar ne înțelege dorințele, ci le și răspunde propunându-ne..., o excursie de o zi! Fie că este drumeție la munte sau într-un oraș în care să vizităm diferite muzeu, o ieșire la sfârșit de săptămână se dovedește binevenită!

Nu cred că bagajul excursiei noastre ar trebui să mai fie povara părinților (care oricum au multe altele de făcut!), ci responsabilitatea noastră. Vă propun un ghid în cinci pași pe care eu mereu îl fac atunci când pregătesc excursia de o zi pentru o drumeție la munte. Pregătește-le pe toate cu cel puțin o zi înainte și cere ajutorul unui adult de căte ori crezi că este cazul.

- I. Pregătește tinuta potrivită timpului și locului: tricou, trening, pulover, șovete, geacă potrivit de grosime, jachetă sau fes, încălțăminte de munte, de preferat ghete. Pune într-o pungă un tricou și un pulover de schimb!
- II. Alege mâncarea potrivită pe care o vei pună în pungi de plastic care se închid etanș: 1-2 mere, 1-2 pachete de sticksuri sau biscuiți, 1-2 batоane de ciocolată, 2 sandwichuri și, obligatoriu, apă plată (2 litri).
- III. Pregătește-te pentru orice situație cu saci de gunoi, lanterna, pelerină de ploaie, servetele uscate, servetele umede.
- IV. Verifică dacă aparatul de fotografiat are bateriile încărcate și spațiu suficient pentru poze care vor immortaliza momente, locuri și oameni dragi. În locul aparatului, poți folosi telefonul smart!
- V. Așază toate lucrurile în ordine, în rucsac, având în vedere ordinea folosirii lor. Utilizează fiecare compartiment și buzunar al rucsacului, dându-i o destinație precisă. Respectă regula de aur: nu luă mai mult decât poți căra sau mai multe lucruri decât ai nevoie!

Gata de excursie? Drum bun!

2. Răspunde oral următoarelor cerințe:

- a) Precizează tema textului.
- b) Precizează două motive, desprinse din text, pentru care este necesar ghidul propus.
- c) Prezintă, în rezumat, cele cinci etape propuse în textul dat pentru pregătirea unei excursii.
- d) Numește partea de vorbire cu care încep majoritatea enunțurilor. Ce denumește această parte de vorbire?
- e) Transcrie liste de obiecte pentru drumeție și menționează în scris cîmpurile lexicale din care fac parte acestea.
- f) Exemplifică patru grupuri substantiv-adjectiv și patru grupuri substantiv-numeral.
- g) Clasifică enunțurile din ultimul alineat având în vedere criteriile: assertiv/interrogativ/exclamativ/imperativ. Motivează oral utilizarea lor.

IMPORTANT

- ✓ **Textul narativ-descriptiv** prezintă, în succesiune, etapele de realizare a unei acțiuni: de la rețetele culinare la descrierea diferitelor jocuri, de la realizarea unei hârtci din hârtie (origami) la scrierea corectă a rezumatului, de la pașii necesari pentru pregătirea unei excursii la rețete ale atingerii succesului în diferite domenii etc. Acest tip de text îmbină particularitățile textului narativ, dar și ale textului descriptiv.

Particularități ale textului narativ

Prezintă acțiuni, în succesiunea lor cronologică.

De obicei, etapele sunt prezentate cu ajutorul verbelor la imperativ (de exemplu: combini, separă, pregătește), dar pot fi înlocuite și cu verbe la indicativ, persoana I singular (de exemplu: combin, separ, pregătesc).

- ✓ **Structura textului narativ-descriptiv** este:

<ul style="list-style-type: none"> • titlul – în care se regăsește tema; • introducerea – înfățișarea motivelor pentru care e nevoie de prezentarea etapelor; • încheierea – poate fi un scurt îndemn sau o urarcă. 	<ul style="list-style-type: none"> • cuprinsul care include: <ul style="list-style-type: none"> a) prezentarea listei/listelor de obiecte necesare; b) descrierea acțiunilor care trebuie realizate corect și, de cele mai multe ori, în ordinea indicată pentru a ajunge la rezultatul dorit;
---	---

Structura unui tip de text ajută în redarea acestuia. Pentru o compunere rezată, respectă etapele scrierii:

- Intocmeste planul compunerii! Folosește-te de structura tipului de text pe care îl ai de scris!
- Scrie ciorna pe baza planului întocmit! Aceasta reprezintă prima formă a compunerii sau a unui text pe care trebuie să îl scrii. Ciorna trebuie redactată pe o foie separată sau pe cașetul de ciornă.
- Recitește compuneră și corectează greselile de logică, de exprimare, de ortografie și de punctuație!
- Reformulează expresii, enunțuri, adăugând sau stergând cuvinte!
- Găsește un titlu potrivit!
- Transcrie compuneră sau textul pe cașetul de teme!

EXERSEAZĂ!

1. Lucrați în perechi!

- Alegeți una dintre următoarele teme: cum preparați prăjitura preferată; cum redacăți un rezumat perfect; cum să vă remarcăți la disciplina voastră preferată; cum să organizați timpul dedicat temelor; cum să realizați un experiment științific simplu.
- Scrieți un text narativ-descriptiv pornind de la tema aleasă.
- Respectați toate etapele scrierii.
- Cititi textul în fața clasei.

2. Completează, în scris, enunțurile următoare:

Realizarea planului compunerii m-a ajutat să/la Scrierea ciornei a fost importantă pentru că Citind ciorna, am identificat următoarele greseli:

DOVEDEȘTE - ÎN CREATIVITATEA!

- Redactează un text narativ-descriptiv, de 80-100 de cuvinte, despre un ghid de călătorie în lumea imaginară a povestilor. Respectă structura specifică acestui tip de text și etapele scrierii.

Enunțul. Punctuația enunțului. Propoziția

AMINTEȘTE-ȚI

1. Lucrați în perechi! Aranjați literalele următoare pentru a obține:

- TESAVIR (un enunț prin care sunt redată informații);
- VATIREMPI (enunț ce exprimă o paruncă, un îndemn sau o rugăciune);
- GÖVİTENİTAR (enunț ce exprimă cererea unei informații);
- LACEKVITAM (enunț ce exprimă o stare afectivă).

2. a) Asociaza fiecărui tip de enunț căte un exemplu scris într-o casetă de mai jos.
b) Motivează, oral, punctuația de la finalul acestora.

Dacă vrei mai mult noroc, dă-ți
mai multe şansă! (B. Tracy)

Bogățile cele mari cine le dă camenilor? Nu Norocul? Rangurile
și domurile cine le împarte? Nu norocul? (basm popular)

Norocul, ca și roadele trăminței,
trebuie culcat la timpul lui. (Epictet)

Norocul tot la noroc trage! (I. I. Caragiale)

IMPORTANT

✓ Enunțul poate fi o propoziție sau o frază. Propoziția este o comunicare cu un singur predicat.

✓ Fraza este o comunicare alcătuită din două sau mai multe propoziții. Numărul propozițiilor dintr-o frază este dat de numărul predicatelor.

Clasificarea propozițiilor:

După aspect, propoziția este:

- **afirmativă:** Toată lumea subacvatică
știa povestea micilor sirene [...]
- **negativă:** [...] el nu avea nicio calitate.

După alcătuire, propoziția este:

- simplă – alcătuită din predicat și subiect: [...] peștele a dorit.
- dezvoltată – alcătuită din predicat, subiect și alte părți de propoziție: A fost o dată ce niciodată un pește visător.

EXERSEAZĂ

1. Citeste, cu atenție, următorul fragment, pentru a răspunde, în scris, cerințelor de mai jos:

„Si voinicul privi iar în sus. Privea în sus și nu-și credea ochilor: ghe, săptămâni, lună avea de umblat.

Si căt era de hotărât și de vânjos drumețul, nu-ți putu opri un oftăt:

— Uff! Că mult mai am de suiat, Doamnel!” (Emil Gârleanu, Gândacelul)

a) Transcrie, din text, o propoziție afirmativă și una negativă.

b) Transformă primul enunț al textului într-o propoziție simplă.

c) Alcătuiește o propoziție negativă, una afirmativă și una dezvoltată despre gândacel.

d) Precizează rolul virgulei în sevențele subliniate în text.

4. Ai un obiect norocos? Alcătuiește un text, de minimum 80 de cuvinte, în care să prezini colegilor talismanul tău. Integrează propoziții simple și dezvoltate, affirmative și negative. Subliniază căte una din fiecare!

Conceperea și înțelegerea textului oral. Parafrazare, informații explicite, implicate, rezumare

DESCOPERĂ!

1. Lucrați în echipe! Grupati-vă căte 4-6 elevi!
 - a) Căutați informații și realizați, în 4-6 enunțuri, prezentarea unui animal care are însușiri naturale ce îl permit să trăiască, fie și pentru câteva momente, și în alt mediu decât cel în care își duce viața în mod normal.
 - b) Alegeti un reprezentant al grupelui care să prezinte oral rezultatul cercetării voastre.
2. Ascultați cu atenție primele patru minute din documentarul *"Află totul despre delfini"* de la adresa www.kidskunst.com. Răspunde apoi următoarelor cerințe:
 - a) Identificați un cuvânt-cheie al prezentării și, pe baza lui, numeșteți, într-un enunț oral, tema prezentării.
 - b) Formuleazăți, în căte un enunț oral, o informație generală, respectiv o informație de detaliu despre delfini.
3. Lucrazați în perechi! Ascultați din nou primele patru minute ale documentarului și, din prezentarea audiată, notați cătă mai multe informații referitoare la:
 - inteligența delfinilor;
 - științele care se ocupă cu studiul delfinilor;
 - clasa de animale¹ din care fac parte. (Cautați apoi trei caracteristici ale acestei clase și noteazăți-le în caiet)
 - viteza de deplasare a delfinilor;
 - modul în care înloată (rețineți adjecțiile utilizate de prezentator).
4. Precizeazăți, într-un enunț oral, care dintre informațiile notate de tine au fost exprimate împede și care informații au fost deduse dintr-o anumită exprimare a prezentatorului.

¹documentar, adj., s. n. – Ajutor, film care prezintă fapte autentice.

²clase de animale, s.f. – Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mică decât încrengătura și mai mare decât ordinul. Exemple de clase de animale: mamifere, păsări, reptile, păsări etc.

IMPORTANT

- ✓ **Informațiile explicate** sunt exprimate împede, fără a mai fi nevoie de alte explicații.
- ✓ **Informațiile implicate** nu sunt exprimate direct, ele sunt incluse într-un alt conținut și se înțeleg de la sine. De exemplu, prezentatorul a mărturisit că a stat toată noaptea să studieze oceanografie și biologie marină pentru a nu fi „nepregătit” în legătură cu „unele dintre cele mai inteligente animale din lume” care sunt delfini. În această exprimare folosită de el, există informația implicită că științele care se ocupă cu studiul delfinilor sunt oceanografia și biologia marină.
- ✓ **Parafrazarea** înseamnă să exprimi prin cuvintele proprii (și mai pe larg) ideile unui text citit sau auzit.

EXERSEAZĂ!

- 1.** Formează perechi cu elementele din cele două coloane, indicând ce informații se deduc din exprimările următoare:

Exprimare în citat	Informații implicate despre delfini
a) „mereu gata de zbuciumă”	1. Făc săuturi în aer.
b) „în apă cu admiratori umani sau la suprafață cu semenii lor”	2. Sunt activi.
c) „stiu să trăiesc viața la maximum”	3. Sunt sociabili, prietenoși.
d) „priviți cum planză!”	4. Trăiesc în mediul acvatic, dar fac săuturi în aer.
	5. Sunt jucăuși.

- 6.** Scrie, într-un enunț, un motiv pentru care delfinii sunt considerați animale misterioase.
7. Scrie un text despre delfini, prin parafrasare, adunând informații de la exercițiile 1-4. Prezintă-l oral în fața clasei.

8. Scrie rezumatul prezentării colegului tău de bancă. Prezintă-l oral în fața clasei.

Lucreză în perechi!

- Completați-vă cunoștințele despre delfini urmărind în întregime documentarul propus, alte documentare sau materiale audio, audio-video, precum și lecturând informații din enciclopedii sau din alte volume, reviste de știință.
- Realizați un poster sau o prezentare PowerPoint cu titlul **10 curiozități despre delfini**.
- Prezentați rezultatele activității voastre imaginându-vă că sunteți la o emisiune de știință în care un ziarist și un cercetător dialoghează despre delfini. Dialogul vostru va avea 20-20 de replici, iar posterul sau PPT-ul va fi afișat sau va rula pe fundal.

Vocabularul. Cuvântul, unitate de bază a vocabularului

AMINTEȘTE-ȚI

1. Citeste, cu atenție, textul următor, pentru a răspunde, oral, cerințelor:

A fost odată ca niciodată un pește visător, dar oarecare, cenușiu, chiar cum urăse, din cauza ochilor bulbuși. Printre atâtia pești emo, scene, punk, hippie, cool, el nu avea nicio coșită.

- Selectează, din textul dat, cuvintele care sunt cunoscute de către toți vorbitorii limbii române, fiind utilizate foarte des.
- Precizează ce denumește fiecare dintre cuvintele selectate la punctul a).
- Extrage, din textul dat, acele cuvinte folosite mai rar, doar în unele situații.

IMPORTANT

Vocabularul sau lexical cuprinde totalitatea cuvintelor unei limbi, utilizate în prezent sau ieșite din uz. Vocabularul se schimbă odată cu transformările din realitate. În limbă apar cuvinte noi. Unele cuvinte nu se mai întrebucințează, deoarece au dispărut realitățile denumite de ele.

Vocabularul limbii române cuprinde două categorii de cuvinte:

Cuvinte cunoscute și utilizate frecvent de toți vorbitorii limbii române. Acestea denumesc:

- ✓ părți ale corpului: cap, gură, ochi;
- ✓ grade de rudenie: momă, frate, soră;
- ✓ flinte: cdine, vrabie, obînă;
- ✓ materii: apă, sare, corne;
- ✓ culori: negru, galben, roșu;
- ✓ animale și păsări: grădini, cdine, vacă;
- ✓ flinte: om, copil, bărbat, femeie;
- ✓ plante: ierbă, măr, grâu;
- ✓ verbe: a face, a trăi, a zice;
- ✓ numerele: unu, trei, zece.

Cuvinte care se utilizează mai rar, doar în anumite situații și de către unele categorii de vorbitori:

- ✓ cuvinte vechi: poteră (grup înarmat), spahiv (ostay turc), pojarnic (titlu boieresc);
- ✓ cuvinte specifice anumitor regiuni ale țării: lubenită (pe-pene), culceser (făclăci), lepedeu (chapseaf);
- ✓ cuvinte folosite de anumiți vorbitori pentru a impresiona: madam, bonjour, ciao;
- ✓ cuvinte folosite de anumite grupuri, spre nu îl înțelești de ceilalți vorbitori: naspa, a purt (a fură);
- ✓ termeni tehnici și științifici: extracție, sclerogram, seismologie.

EXERSEAZĂ!

2. Completează un tabel asemănător cu termeni selectați din al doilea paragraf al textului „Peștele-pasăre” de Simona Popescu, de la pagina 14.

Cuvinte cu frecvență mare în comunicare

Cuvinte rar folosite

DOVEDEȘTE-ȚI CREATIVITATEA!

3. Scrie o compunere, de minimum 100 de cuvinte, cu titlul „Puterea cuvintelor”, pornind de la textul următor: „Nu lăsa pe nimeni să-ți spună că nu ești în stare să faci ceva. Doar fă acel ceva. Îi vei face să se simtă prost că s-au îndoit de tine și îți vei demonstra [ie că poți].” (goole.gq/ZlhDXQni)

Cuvântul și contextul. Forma și sensul cuvintelor. Rolul contextului în formarea sensului

AMINTEȘTE-ȚU

1. Lucrați în perechii! Citiți, cu atenție, enunțul și om încârcat pe niște pepsi și v-am spus niște povestiri. Selectați cel mai lung cuvânt din enunț. Care este forma lui? Dar sensul?

IMPORTANT

Unitatea de bază a vocabularului este cuvântul. Acesta prezintă:

- ✓ o formă, dată de literă (în scris) sau de sunetele ce îl compun (oral);
- ✓ un conținut, dat de unul sau mai multe sensuri.

DESCOPERĂ

2. Citește enunțurile date pentru a răspunde oral cerințelor următoare:

- Au făcut un **nod** trainic pentru a lege frânghiu.
- Orașul București este un important **nod** de cale ferată.
- Baba le căuta **nod** în papură nurorilor sale.
 - a) Citește enunțul în care cuvântul **nod** este folosit cu sensul lui obișnuit.
 - b) Citește enunțul în care cuvântul **nod** denumește tot un aspect concret, dar sensul său rezultă dintr-o asemănare.
 - c) Prezintă semnificația cuvântului **nod** din al treilea enunț.

IMPORTANT

În funcție de context, un cuvânt poate avea:

A. Sens propriu – sensul obișnuit al cuvântului, când acesta redă un aspect al realității și este cunoscut de toți vorbitori. Sensul propriu prezintă două aspecte:

A.1. sens propriu de bază – susținut de ceea ce are un cuvânt specific în sine, indiferent de context. În dicționarele explicative este dat ca prim sens: Fetele iau apă de la izvor.

A.2. sens propriu secundar – rezultă dintr-o asemănare, depinzând de context: înscripțiiile în piatră sunt izvoare istorice scrise.

B. Sens figurat – sensul deosebit, neobișnuit, utilizat cu valoare expresivă. Izvorul este izvorul neliniștegerilor.

EXERSEAZĂ!

1. Asociați cuvintele subliniate din prima coloană cu tipul de sens potrivit din coloana a doua:

• Are <u>ochii</u> verzi.	proprietate
• Admiram <u>limpeza</u> unei <u>ghi</u> de apă.	proprietate
• Încercam să văd lucrurile cu <u>ochii</u> mintii.	proprietate

2. Lucrați în perechii! Alegătorii enunțuri, unul dintre voi cu sensul propriu, celălalt cu sensul figurat al expresiilor: *a spăla putina, a pune pale pe foc, a face cu ou și cu ojet, a pune frâu*.

5. Scrie enunțurile următoare, selectând termenul potrivit:
- La compunere lăsăm obligatoriu **aliniate/aliniate**. • El nu merge prin pădure pentru că se spune de arahide/arahnide. • Taboul său este unul **originar/original**.

DOVEDEȘTE-ȚI CREATIVITATEA!

6. Continuă următoarele enunțuri într-un mod original. Subliniază cu o linie cuvintele folosite cu sens figurat și cu două linii cinci cuvinte folosite cu sens propriu:
• Dacă aș fi o floare, vântul mi-ar șopâi...	• Dacă aș fi o rază, î-aș spune bobului de rouă...
• Dacă aș fi un arbore, m-aș juca...	• Dacă aș fi un nor, aș poposi...
7. Alegește enunțuri care să ilustreze sensul fiecărui dintre termenii următori. Utilizează un dicționar!
abil/agil;	costă/acosta;	fluviat/pluvial;
adapta/adoptă;	dependentă/dependență	preveni/proveni;
companie/companie;	evalua/evoluă;	solidar/solitar.
8. Scrie corect enunțurile următoare, eliminând termenul inutil:
• În fața noastră se întindeau multe dune de nisip.	• Copiii erau echipați identic la fel.
• Brusc, s-a declanșat o avalanșă de zăpadă.	• Au înghețat de frig la colindat.
• Au ales cea mai optimă soluție.	• Ne-au oferit, un exemplu pildător.

Sinonimele. Antonimele

AMINTEȘTE-ȚI!

1. Otește mesajul reclamelor de mai jos, apoi rezolvă, oral, sarcinile date:
- Tortul nostru este **dificios!** Are cremă dulce de arahide, este îmbrăcat în fricău naturală, peste care am pus fructe de pădure!
 - Tortul nostru este **savuros!** Are cremă de afine, este învelit în fricău naturală, peste care am așezat fructe de pădure!
- a) Descoperă perechile de sinonime din enunțurile de mai sus.
b) Selectează, din enunțurile date, un cuvânt care poate primi antonim.

IMPORTANT

✓ Sinonimele sunt cuvintele cu formă diferită și cu sensul asemănător sau identic: *a folosi* = *a utiliza*, *cifru* = *cod*.
 ✓ Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și sens opus: *senin* = *înnorat*, *a vinde* = *a cumpăra*.
 Atât sinonimele, cât și antonimele trebuie să fie aceeași parte de vorbire.

EXERSEAZĂ!

2. Scrie sinonimele cuvântului **dulce** din enunțurile următoare:
- Pisoiul este așa de **dulce!**
 - Vocea mamei e cea mai **dulce**.
 - Cobor panta **dulce** a dealului.
3. Completează tabelul alăturat cu sinonimele potrivite pentru cuvintele date. Alege din seria: *fudul*, *a repara*, *anevoios*, *a îndrepta*, *arrogant*, *greu*, *a drege*, *increzut*, *dificil*.
	complicat	a corecta	Ingâmfat
<i>anevoios</i>			
<i>greu</i>			
<i>arrogant</i>			
<i>increzut</i>			
<i>a îndrepta</i>			
<i>fudul</i>			
<i>a repara</i>			

4. Notează căte un sinonim și căte un antonim pentru cuvintele **adrevărat**, **lubirea**, **micșora**, **veșnic**.
5. Transcrie antonimele din proverbele de mai jos, precizând ce parte de vorbire sunt:
- Cu un ochi râde și cu altul plâng; • Pașa bună trece primejdia rea.
 - Cine nu învăță la tinerete, va plângi la bătrânețe;
6. Formează cu ajutorul literelor sau ai grupurilor de litere **ne-**, **o-**, **i-**, **in-**, **im-**, **de-**, **dez-**, antonime de la cuvintele: **otent**, **tipic**, **certitudine**, **posibil**, **normal**, **a lega**, **a face**, **responsabil**, după modelul dat.

ne-	o-	i-	in-	im-	de-	dez-
atent						
neatent						

7. Precizează, în scris, căte un antonim pentru fiecare din următoarele expresii:
- a-și aduce aminte
 - a veni pe lume
 - a lăsa la rost
 - a-și lăsa înimă-n dinți

DĂVEDEȘTE -ȚI CREATIVITATEA!

8. Scrie o pagină din jurnalul peștelui-pădure, de 80-100 de cuvinte, al cărei final să poată fi reprezentat de versurile următoare: „Să luptă, să fii victorios! / Astă-i frumos! / Să zaci în tine doborât,/ Astă-i urât.”
9. Citeste, cu atenție, textul următor, pentru a răspunde, în scris, cerințelor următoare:
- „Domnul Wonka devine și mai agitat și se vedeă împedea că ținea la ocașă încăpere mai mult decât la celelalte. Topâia strigărește printre gală, nestînd unde să-și bagă nasul mai întâi, întocmai ca un copil în fața pomului de Crăciun.” (R. Dahl, *Charlie și fabrica de ciocolată*)
- a) Selectează, din serile următoare, sinonimele ce ar putea înlocui cuvintele subliniate în text, fără a modifica mesajul transmis de autor:
- devenise – evoluase, se făcuse, se schimbase, se transformase, se prefăcuse, ajunsese;
 - agitat – tumultuos, neastămpărat, neliniștit, frâmbănat, tulburat;
 - împedea – curat, străvezu, clar, senin, luminos, deslușit;
 - încăpere – spațiu, întindere, compartiment, cameră, odaie;
 - topâia – dansa, juca, sărea, săltă;
 - oale – vase, uleiăre, cratite, tigăi, recipiente;
 - copil – pui, fiu, fat, prunc.
- b) Identifică în serile de la a) cuvinte care pot avea antonime, alcătuind enunțuri cu acestea din urmă.
10. Scrie, în tabel, partea de vorbire corespunzătoare perechilor de sinonime:

Sinonime	Partea de vorbire
primul – întâiul	
adânc – profund	
dumneata – mutație	
pedepsi – sanctiune	
asemănător – similar	
dânsul – el	
strica – avaria	
citet – lizibil	
prietenie – amicărie	

11. Precizează căte un sinonim și căte un antonim pentru cuvintele evidențiate din enunțurile următoare:

	Sinonim	Antonim
Soseaua mare are multe benzi.	lată	îngustă
Bradul mare ajungea până în tavan.		
Au cultivat o suprafață mare cu orz.		
Vesta aceasta îmi este mare.		
Ursul a săpat o groapă mare.		
Vulpea are coada mare.		

12. Unește prin săgeți fiecare expresie din prima coloană cu sinonimul corespunzător din a doua coloană:

a face din țăncări armășar	a amâgi
a duce cu vorba	a reține
a bliga la cap	a exagera

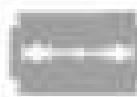
Omonime. Cuvinte polisemantice

DESCOPERĂ!

1. Citește următoarele enunțuri, pentru a răspunde, oral, cerințelor:

- Concerțatorul pune o lămă la microscop.
- Lama trăiește în America de Sud.

- Care este sensul cuvintelor scrise îngroșat?
- Co observi privitor la forma acestor cuvinte?
- Ce părți de vorbire sunt?

IMPORTANT

✓ Omonimele sunt cuvintele cu formă identică și cu sens diferit. Omonimele pot fi:

părți diferențiate de vorbire

aceeași parte de vorbire

Copilul sare de bucurie. (verb)

Am cules o pară coaptă. (substantiv)

S-a descoperit un nou zăcământ de sare. (substantiv)

Focul ardea cu o pară domoală. (substantiv)

- cu forme identice de plural: lili - lile, pilă - pile;
- cu forme diferențite de plural: bob - boabe, bobî, boburi.

✓ Omofonele sunt cuvinte care se rostesc la fel, dar se scriu diferit: **Ne-am dus în vîlă în un neam.** **Bineînțeles că exercițiul a fost bine împăcat.**

✓ Omografele sunt cuvinte care se scriu la fel, dar se descrezesc în rostire prin accent: **Acela fețe folosesc acelele pentru cunoști.** Vînditorul ochi produs cu un singur **ochi**.

✓ Omonimetele trebuie să fie și omofone (să se pronunță la fel) și omografie (să se scrie la fel) în același timp: **Un gospodar își face dând care să care cu ele fără.**

EXERSEAZĂ!

- I. Precizează sensul omonimelor din enunțurile următoare:
- Îl privești cu mișă. Vaporul nu parcursește nici o singură mișă.
 - Iranul este condus de un şah. Voi participa la un concurs de şah.
- II. Notează enunțuri adecvate pentru a ilustra omonimele: *bax, leu, siret, termen, ton, vară, gol*.

DESCOPERĂ!

- III. Asociază cuvintelor subliniate în prima coloană cu sensul potrivit din coloana a doua:

<u>Masa</u> era în mijlocul camerei.	mâncare
La prânz, au primit o <u>masă</u> căldă.	cină
Aseară au luat <u>masă</u> în oraș.	ospăt
Duminica, ei mereu dădeau o <u>masă</u> mare.	piesă de mobilier

IMPORTANT

- ✓ Unele cuvinte pot avea mai multe sensuri, adică sunt **polisemantice** (de exemplu: *foc, a trece*). Sensurile cuvântului polisemantic sunt prezentate în dicționar în cadrul aceluiși articol spre deosebire de **omonime**, care sunt înregistrate în articole diferite.
- ✓ Cuvintele cu un singur sens se numesc **monosemantice** (de exemplu: *hidrogen, divizibil*).

- IV. Alăturăți, în cașetă, enunțuri pentru a ilustra polisemantia cuvintelor: *foc, a trece, mândă*.
- V. Transcrie cuvintele monosemantice din următorul enunț: *Biotopul reprezintă un mediu de viață cu caracteristici ecologice relativ omogene pe care se dezvoltă o biocenoză.* (www.wikipedia.org)

- VI. Identifică omonimele din enunțurile următoare, apoi încadrazi-le corespunzător în tabel, precizând și forma de plural:

• Barca plutește pe lac.	Am dat cu lac tot gardul.
• A crescut presiunea cu un bar.	L-am văzut întrând în bar.
• Caloriferul are doar un element.	Mulțimesea conținește un singur element.
• Va participa la un concurs de bob.	Nu orice bob rodește.
• Mama face un drob grozav.	Femeile păreau drobul de sare.
• Am cumpărat un corn.	Animalul nu mai avea un corn.
• Tratamentul constă în doze mici de pastile.	Electricienii vor verifica orice doză.
• A scris un articol pentru ziarul şcolii.	Sunt promoții la articolele de vară.

Omonime cu forme identice de plural**Omonime cu forme diferite de plural**

- VII. Scrie câte un sinonim corespunzător verbului polisemantic *a pîne*, pentru a evita repetarea acestuia în enunțurile următoare:

- Nu mai ținea minte de când nu l-a mai pînuit cineva în brațe.
- De când nu-l mai țineau puterile, nu mai putea ține frâiele tărîi.
- Pentru că ținea mult la ai săi, și-a ținut ziua de naștere în familie.
- Cât a ținut vacanța, bunica și-a ținut nepoții ca-n palme.

Câmpul lexical

AMINTEȘTE-ȚI

1. Lucrăți în perechi! Citiți individual fragmentul următor, pentru a răspunde, în scris, cerințelor:

„Un ciripit strâin o miră. Și cea dintâi rândunică, venită de departe, tâle albastru ca o slăgeacă, înconjură copacul de câteva ori cu strigăte de bucurie, apoi se aşeză pe streașina casei, căntând mereu [...] În după-amiază zilei acesteia, o pasăre cu penă verzi și galbene, un scaiu, venit, molesit de căldură, de se furiașă sub dânsa, la umbră, la adăpost. Și frunza se bucură, acoperi cum putu mai bine păsirea; iar aceasta ciripi, întâi îndărătită, din gushă, apoi mai prelungită, mai dulce, cum nu auzește frunza căntec.” (Emil Gârleanu, *Frunzo*)

- a) Completăți tabelul din dreapta cu termeni din fiecare câmp lexical, din textul dat.
b) Identificați în text un alt câmp lexical, asocindu-i termenii corespunzători din fragmentul de mai sus.

Păsări	Elemente vegetale

IMPORTANT

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și care au trăsături comune de sens. Pe lângă acestea, în câmpul lexical intră sinonimele și expresiile (de exemplu: câmpul lexical al culorilor – roșu, verde, nușteală, a de culoare, a-și pierde culoarea etc.)

EXERSEAZĂ!

1. Scrie cinci termeni din câmpul lexical al cuvântului *căd*.
2. Subliniază, în lista următoare, acele cuvinte care fac parte din câmpul lexical al insușirilor cărții: credibilă, stare, rapidă, fantastică, teribilă, interată, minusculă, oragontă, fascinantă, fără, plăcută, tâncută.
3. Notează, în caiet, A (adevărat) sau F (fals):
a) Cuvintele comeră, cîmp, palet, copoc fac parte din câmpul lexical al locuinței.
b) Cuvintele natură, iubirea, copilărie, timpul, istoria fac parte din câmpul lexical al temelor literare.
c) Cuvintele zi, zilnică, zidă, zilele, zilnic, zori de ziua fac parte din același câmp lexical.
d) Câmpul lexical al ortelor include termenii: muzica, literatura, sculptura, teatrul, pictura, cinematografie.
4. a) Subliniază, în textul de mai jos, termenii care aparțin aceluiași câmpul lexical:
„Zori de ziua se revârsă peste vesela natură,/ Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,/ În curând și el apare pe-orizontul aurit,/ Sorbind rouă dimineață de pe câmpul înverzit.” (V. Alecsandri, *Dimineață*)
b) Scrie, într-un enunț, tema sugerată de cuvintele selectate la punctul a).

DOVEDEȘTE-ȚI CREATIVITATEA!

5. Imaginează-ți că, răsfoind albumul de fotografii al familiei, atenția îți este atrăsă de una în care te află o serbare școlară. Scrie un text de minimum 100 de cuvinte, în care să descrii ce simți. Folosește termeni din câmpul lexical al emoțiilor, pe care li-vei sublinia.

Limba standard. Normă și abatere. Limbă vorbită, limbă scrisă

DESCOPERĂ!

1. a) Privește cu atenție imaginile următoare și răspunde, oral, cerințelor:

Tot astăzi amintesc zilele mele când sun fost cu grădiniță în activitate de excursie. Într-o pădure. Am văzut că „Uude”-i mulți, puterea creșterii

*Imi amintesc zile zonă în care grupul de elevi a organizat
o mică plăcere. Am demonstrat puterea curățanului „Impresură”*

- b) Care dintre cele două exprimări tăi se pare mai îngrijită? Motivează!

IMPORTANT

- ✓ Limba scrisă este aspectul cel mai îngrijit al limbii, corect din punctul de vedere al regulilor impuse de specialistii în domeniu.
- ✓ Limba vorbită este mai puțin controlată, dar mai expresivă. Trăsăturile sale caracteristice se observă în conversațiile obisnuite, de zi cu zi.

2. Citește, cu atenție, textul următor, pentru a răspunde, în scris, cerințelor:

„Din partea tatălui, care adesea îmi zicea în bătaie de joc: *Logofete, brâncio-n cui, loptă acru-n căldămări, chiu și voi prin buzunori!*”, puteam să rămân cum era mai bine. Nică-lui Ștefan a Petrei, om de treabă și gospodar în Humulești. Vorba ceea: *Decât codăș în oraș, / Mai bine-n satul tău frumos [...]*

— Așa a fi, n-a fi așa, zise mama, vreau să-mi fac băletul popă, ce ai tu?

— Numai decât popă, zise tata. Auzi, măi! Nu-l vezi că-i o tigoare de bălet, cobălit și lenjer, de n-are pereche? Dimineață, pără-i scoli, îți stupești sufletul. Cum il scoli, cere demâncare.”

(I. Creangă, Amintiri din copilărie)

- a) Caută în dicționar sensul cuvintelor necunoscute;
 b) Rescrie forma corectă a următoarelor cuvinte din text: ades, căldămări, demâncare, [vorba] ceea;
 c) Notează A (adevărat) sau F (fals):
- *Logofete, brâncio-n cui, loptă acru-n căldămări, chiu și voi prin buzunori!* este expresie populară.
 - Structurile următoare „*Auzi, măi!*”, „*ce ai tu?*” susțin adresarea directă;
- d) Selectează, din fragmentul propus, două secvențe care stârnesc umorul.

3. Notează termenul corect din fiecare dintre serile următoare:

- a) a înnoia, a înoda; b) a deslipi, a conplâcea, a conviețui; c) a înputernici, a înota, a înegura.

4. Copiază variantele corecte:

• umpic/un pic	• scenă/scenă	• dedesubtul/dedesuprul
• supțire/subțire	• deasemenea/de asemenea	• adolescent/adolezent

5. Rescrie enunțurile, corectând greșelile de exprimare:

• Cutia primită conținea înduntru o surpriză.	• Au împărțit mărul în două jumătăți egale.
• A pus pe perete o hartă a mapamondului.	• Pentru că îl era largă, a returnat înapoi vestă.

Variatii ale formelor și ale sensului în timp

AMINTEȘTE-ȚI!

- Peste noapte, lupii au dat **lama** peste întreaga stâncă.
 a) Caută în dicționar sensul cuvântului **lama**. Ce ai găsit?
 b) Se mai utilizează astăzi în mod independent, în afara expresiilor?
- Care crezi că este sensul cuvântului **carte** în enunțul următor: *Măr bădăjă de deosebite,/ Mai trimite-mi căte-o carte!/ Dar nu o pecetuiș să o pot și eu citi.* (doină populară)?
- Precizează forma actuală a cuvântului scris îngroșat: *Curând intrări sub cortul unde el seude încunuguroz de bolerii și căpitanii săi.* (C. Negruzz, Alexandru Lăpușneanu).

IMPORTANT

- Unele cuvinte, deși sunt păstrate în limbă, își schimbă sensul: **mitocan** – **bădăjan** (în prezent), **foculitor al unui cartier mărginat** (în trecut). Alte cuvinte rămân utilizate doar în expresii (**habar**).
- Unele cuvinte și-au schimbat forma (**pre** – **pe**)

EXERSEAZĂ!

- Scrie forma actuală a cuvintelor subliniate în enunțurile:
 a) Iacă fericirea visată de mai înainte cum s-a împlinit! (I. Creangă)
 b) „Ai să dai samă, doamnă!” (C. Negruzz)
 c) „Ar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare/ Pare-un lan de diamanturi ce scărțăie sub picioare.” (V. Alecsandri)
 d) „M-a fermecat cu vreo scânteie/ Din clipa-n care ne văzu” (M. Eminescu)
- a) Alege din a două coloană sensul cuvintelor scrise îngroșat în prima coloană:
 - „E orasul pentru cei **migai**... Să li se dea parte” (V. Beniuc)
 - „Boieri [...] aveau două cuvinte a fi îngrijit; plău că norodul li urăște și pre domn că nu-i lubeați.” (C. Negruzz)
 - „Mulți durăru, după vremuri, peste Dunăre vreun pod.” (M. Eminescu)
 - „Sărutare, umbră vechel. Primește închinăciune/ De filii României, care tu o ai cinstit.” (G. Alexandrescu)

ticăloși
motiv
om de rând
salutare
a construi

- b) Scrie enunțuri cu sensurile actuale ale cuvintelor subliniate.

- Copiază termenul mai nou din perechile sinonimice date:

cinstire – onoare	țeară – craniu
crăpătură – fisură	năray – viciu
asemenătoare – similar	slovă – literă
împrejurare – circumstanță	citat – fizibil
sfetnic – consilier	a pedepsi – a sanctiona

Proiect tematic – Valori morale și modele umane în legendele popoarelor

Lucrăti în echipă! Organizați-vă în echipe de 8-10 elevi. Citești cu atenție etapele, apoi realizați proiectul, folosindu-vă de sugestiiile date.

Ce veți face? O colecție de legende populare, povestite și interpretate chiar de voi.

De ce veți face? Pentru a descoperi în legendele populare românești și internaționale valori și modele umane demne de urmat.

Cum veți face?

- ✓ Pe copertă, veți scrie titlul colecției, clasa și numele membrilor echipei, cu literă căt mai interesante. Veți adăuga o imagine reprezentativă: un erou de legendă, motive tradiționale, elemente vegetale etc.
- ✓ Pe prima pagină veți prezenta cuprinsul culegerii, în care veți trece titlul fiecărei legende, țara de proveniență și numele elevului care a elaborat materialul.
- ✓ Paginile următoare vor conține legendele povestite și interpretate, în cîte 100-150 de cuvinte, de fiecare dintre voi.
 - Veți avea în vedere să prezentați valorile morale transmise.
 - Veți adăuga o ilustrație potrivită.
 - Puteti folosi, drept punct de plecare, exemplul următor:

O legendă românească, legată de numărul mare de petale adunate într-o floare de crizantemă, spune că o fetiță se rugă la Maica Domnului să-i îmăndătuiească mama foarte bolnavă. și a vîzut că aceasta i-a spus că mama ei va mai trăi tot atâtea zile câte petale are crizantema din curte. A doua zi dimineață, fetița s-a repezit să numere petalele și, când a vîzut că floarea are doar cîteva, a le-a rupt în sute și mii de bucăți. Înduioșată, Maica Domnului i-a dor mamiei fetei multe zile de stunci înainte, iar plantă o bogăție de flori și culori cum nu s-a mai văzut.

Valori transmise: credință, iubirea față de familie, bunătatea.

Cum veți fi dacă ai reușit?

- Analizați proiectul cu ajutorul grilei de autoevaluare de mai jos.
- Prezentați colecția de legende colegilor. Întrebăți-i ce le-a plăcut, de ce le-a plăcut și ce vă recomandă.

Criterii de apreciere	În totalitate	Partial	De loc
Pe copertă sunt scrise titlul colecției, clasa, numele membrilor echipei și se regăseste o imagine ilustrativă.			
În colecție se regăsesc legende din țări diferite.			
Fiecare legendă este însoțită de o scurtă interpretare, menționându-se valorile morale și modelele umane reprezentate.			
Textele sunt scrise îngrijit.			
Sunt respectate regulile gramaticale și de exprimare.			
Proiectul conține imagini ilustrative.			

RECAPITULARE

Minli se trezi când soarele era sus pe cer, răspândind o lumină de foc. Chiar și în umbra pădurii, pârul negru al fetiței ardea puternic. Deschise ochii și aruncă o privire spre plosca de apă. Cum o parte din apă o folosise pentru busolă, iar în timpul nopții mai băuse din ea, plosca nu mai era decât pe jumătate plină. Luă o înghiptură și încercă să nu se gândească la Ma și Ba și la sentimentele lor când au găsit biletul „Sper că înțeleg”, își zise fetița, mutând plosca de apă de pe un umăr pe altul.

Minli porni din nou spre apus. După câteva clipe, mai luă o gură de apă. Se străduia să fie cumpătătă, dar soarele răzbătea chiar și prin frunzișul des care se întindea deasupra sa, îșaya că nu fu de mirare că, în scurt timp, plosca i se legănă goală pe braț. Chiar atunci, printre copaci, se auzi un foșnet lin.

„E susurul apei!” se gândi ea și o luă în direcția din care venea clipocitul. „Pe aici pe undeva e apă”.

Curând zări un pârâu cu apă limpede și strălucitoare și, fără să stea pe gânduri, se apleca să bea și să-și umple plosca. Însă abia luă o înghiptură că o și scuipă!

— Apă sărată! strigă ea uimิตă. Apă aceasta e sărată!

Se aşeză lângă pârâu și gândurile o copleșiră: „Cum se face că apa asta e sărată? Oceanul e hăt departe. Ce ciudătenie.” Împinsă de curiositate, Minli uită de sete și o apucă în sus, de-a lungul pârâului.

Albia se lăpta și se adâncea, în scurt timp devenind un râu ca toate râurile. Tocmai când Minli era căt pe ce să se dea bătută și se pregătea să facă cale-întoarsă, auzi niște gemete răsunătoare și simți pământul tremurând ușor.

— Cine-i acolo? strigă Minli.

— Ajutor! răspunse scâncind o voce stinsă. Mă poți ajuta?

— Vini zise fetița numai decât.

Fără să se gândească de două ori, lăsa la o parte busola și începu să înainteze prin apă. Apă era călduroasă ca cea de îmbălat și limpede precum cristalul. Minli își putea vedea picioarele pe fundul pârâului și printre ele toate pietrele și frunzele. Pe măsură ce

se apropia de voce, apa creștea tot mai mult, până la genunchi și apoi aproape până la gât.

— Mai ești acolo? întrebă tângitor glasul. Te rog, ajută-mă!

— Aproape am ajuns! strigă Minli.

Trase aer adânc în piept și se scufundă în apă în direcția glasului. O știorau ochii din cauză apele sărate, așa că li ținu încuijii până înăuntru la suprafață. Când într-un final reușî să deschidă ochii, aproape că se afundă la loc de uimire. În fața ei se afla... un DRAGON!

(Grace Lin, Bătrânuș din lundă)

1. Alchituiește, oral, un enunț în care să precizezi despre cine ai aflat din fragmentul citit.
2. Delimitizează textul în fragmente logice, apoi precizează oral cuvântul-cheie pentru fiecare fragment delimitat.

Subliniază, din seria *natura, călătorie/aventura, curajul, familia, prietenia*, substantivul care consider că numește tema textului. Justifică oral răspunsul tău.

Încerculează varianta corespunzătoare răspunsului corect la următoarele întrebări.

• Cine este Minli?

- a) o fetiță care dorește să ajungă la apa oceanului
- b) o fetiță care caută un pârâu să bea apă
- c) o fetiță care caută un dragon

• Când se desfășoară evenimentele?

- a) în zorii zilei
- b) în timpul nopții
- c) la apus

• Unde se petrec evenimentele?

- a) în apropierea oceanului
- b) pe un drum spre apus
- c) lângă un fluviu cunoscut

• La ce se referă evenimentele povestite?

- a) la despărțirea lui Minli de Ma și Ba
- b) la drumul lui Minli către casă
- c) la întâlnirea lui Minli cu un dragon

• Ce fel de fetiță este Minli? a) ciudată b) curioasă c) fricoasă

5. Scrie planul simplu și planul dezvoltat de idei al textului.

6. Scrie, în 80-100 de cuvinte, rezumatul textului.

7. Prezintă, în 15-30 de cuvinte, semnificația secvenței: „*Când intr-un final reușit să deschidă ochii, aproape că se afundă în lac de uimire. În fața ei se află... un DRAGON!*”

8. Ce crezi că se întâmplă imediat după ce fetiță descoperă dragonul? Alcătuiește, oral, două-trei enunțuri în care să exprimi ceea ce îți imaginezi tu că urmează.

9. Otește cartea *Bâtrânul din lundă* de Grace Lin și observă dacă ai anticipat evenimentele sau ai avut o altă idee despre întâlnirea lui Minli cu dragonul.

10. Lucrează în perechi! Alcătuiești un dialog, de 8-10 replici, despre prietenia dintre un animal și un copil. Menționează apoi oral o informație explicită și o informație implicită pe care le-ai aflat din dialogul cu colegul tău.

11. Scrie un text narativ-descriptive, de minimum 80 cuvinte, cu titlu *Un om mai de compuncie fericit*.

12. Transcrie din secvențele următoare — Mai ești acolo? Întrebă tânărului glosol. Te rog, ajută-mă! [...] Apă aceasta e sărată! căte un enunț:

- assertiv
- interrogativ
- exclamativ
- imperativ

13. Explică, în scris, rolul fiecărui semn de punctuație din enunțurile de la exercițiul anterior.

14. Transformă în propoziții simple enunțurile de mai jos:

- Chiar atunci, printre copaci, se cruzi un foșinet din ...
- Apă creștea tot mai mult, până la genunchi.

- 15.** Alegește:
- o propoziție dezvoltată, negativă despre Mîndî –
 - o propoziție simplă, afirmativă despre dragon –
- 16.** Extrage, din primul paragraf, căte trei cuvinte:
- cunoscute și utilizate frecvent de boț vorbitorii limbii române;
 - care se utilizează mai rar, doar în anumite situații și de către unele categorii de vorbitori.
- 17.** Încerculește varianta care conține doar cuvinte utilizate în secvența următoare cu sens figurat:
„Soarele era sus pe cer, răspândind o lumină de foc. Chiar și în umbra pădurii, părul negru al femeier ardea puternic.”
- a) soare, cer, pădure; b) lumină, umbră, păr; c) foc, ardea.
- 18.** Formulează enunțuri cu sensul propriu (de bază și secundar) și cu sensul figurat al următoarele cuvinte din text: guri, umăr.
- 19.** Completează tabelul următor cu căte un sinonim și căte un antonim, potrivite pentru sensul din text al cuvintelor, după modelul:
Cuvânt	opus	se trezi	cumpărată	(zilnic) se lăpea	(gemenec) răsunătoare
Sinonim	asfinit				
Antonim	răsărît				
- 20.** Copiază din seria orhiplind, umplută, îmbrăcată, aglomerată, înveșindătoare, plină, antonimele potrivite pentru sensul din text al cuvântului subliniat: *ploșcă / se legând găzdui pe braț*.
- 21.** Scrie căte o propoziție cu omonimele cuvintelor subliniate:
- Mîndî se trezi când soarele era sus pe cer.
 - Se auzi un fosnet [jig].
 - — Măi zise fetița numai decât.
 - — Măi ești acolo?
- 22.** Unește fiecare enunț din prima coloană cu sensul corespunzător al cuvântului împede:
- a) Pe cerul împede nu era niciun nor. clar
- b) Nu am văzut de mult un lac atât de împede. senin
- c) Am primit un răspuns împede la întrebare. curat
- precis
- 23.** Încerculește A, dacă enunțul exprimă un adevăr sau F, dacă enunțul este fals:
- a) Din cîmpul lexical al naturii, fac parte următoarele cuvinte din text: soare, cer, pădure, ploșcă, frunziș, copaci. A : F
- b) Din cîmpul lexical al apel, se regăsesc în text cuvintele: părdă, cipocit, rîsu. A : F
- c) Din cîmpul lexical al părților corpului, se pot enumera următoarele cuvinte din text: picioare, gât, pantof, umăr, brot. A : F

EVALUARE

Timp de lucru: 50 de minute

Voi primi 10 puncte din oficiu.

• Citește, cu atenție, textul următor:

A fost odată un tată care avea trei feori. Într-o zi, îi chemă la dânsul și le spuse: — Am să vă dau la fiecare căte o pungă cu galbeni. Mergeți în lume și căutați fructul cel mai valoros. Celui care mi-l va aduce am să-i dăruiesc jumătate din averea mea.

Feori îl luară pungile cu galbeni și porniră fiecare în trei părți ale lumii în căutarea fructului cel mai de preț.

După trei ani, se întoarseră cu toții la tatăl lor.

— El, zise acesta, întorcându-se către feorul cel mare, ce mi-ai adus?

Băiatul îl răspunse:

— Fructul cel mai valoros, tată, este acela care e cel mai dulce. Eu îl-am cumpărat un ciocchine de struguri. Dintre toate fructele pământului nostru, acesta e cel mai dulce.

— Bine ai făcut, spuse tatăl, mi-ai adus un fruct tare bun. Dar tu ce mi-ai adus? și se întoarse către feorul cel mijlociu.

— Tată, eu m-am gândit că fructul cel mai valoros este acela care se găsește cel mai rar. De aceea m-am dus în țările sudice și îl-am cumpărat fructe rare, ce nu cresc pe la noi. Uite: nuci de cocos, portocale, curmale, banane; din fiecare căte puțin, ca să ai de unde să-ți alegi. Poftim, ia ce-ți place!

— Bine ai făcut, fiul meu, mi-ai adus fructe minunate. Am să aleg dintre ele.

Apoi se întoarse către feorul său cel mai mic:

— Dar tu, fiule, ce mi-ai adus? De ce te-ai întors cu mâinile goale?

— Este adevarat, tată, că m-am întors cu mâinile goale, însă banii pe care mi i-ai dat nu i-am risipit pe fructe scumpe, ci m-am înscris la o școală. Trei ani de zile tot am invățat. Fructele pe care le-am cules nu se văd, pentru că ele se află în inimă și în mintea mea. Socrat, tată, că acestea sunt fructe valoroase...

Auzind aceste cuvinte, tatăl se bucură și zise:

— Tu mi-ai adus fructele cele mai scumpe, fiul meu! Tu merită răsplata făgăduită, pentru că nu există fruct mai valoros ca invățitura.

(Fructul cel mai valoros – poveste populară bulgarăescă)

A. (30 de puncte)

- Subliniază în text două grupuri de cuvinte prin care este redat timpul evenimentelor. 6 p.
- Notează varianta pe care o consideri corectă și motivează răspunsul într-un enunț.
Tema textului este... a) familia. b) banii. c) invățătura. d) călătoria. 8 p.
- Scrie ideea principală a fragmentului marcat în chenar și notează cuvântul-cheie al acestuia.
..... 8 p.
- Explică, în 15-20 de cuvinte, de ce tatăl consideră că fiul cel mic merită răsplata promisă. 8 p.

II. (30 de puncte)

5. Încerculește A, dacă enunțul exprimă un adevăr sau F, dacă enunțul este fals: 3x2 p. = 6 p.
- În enunțul „— Dor tu, fluide, ce mi-ai adus?”, virgula delimităază replica personajului de spusele povestitorului. **A** **F**
 - În enunțul „Uite: nuci de cocos, portocale, curmale, banane.”, virgula delimităază termenii unei enumerării. **A** **F**
 - În enunțul „— Bine ai făcut, spuse totuști, mi-ai adus un fruct tare bun.”, virgula izolează o strigare de restul enunțului. **A** **F**
6. Transcrie, din text, căte un enunț pentru a ilustra sensul propriu și cel figurat al cuvântului *fruct*. 4 p.
7. Rescrie enunțul următor, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonimele potrivite pentru sensul din text: „Tu merită răspîndea făjdăduță, pentru că nu există fruct mai valoros ca băutătură.” 5 p.
8. Scrie căte un antonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor îngroșate: 5 p.
— Ești **adevărat**, tu să, că m-am întors cu mâinile **goale**, însă banii pe care mi l-ați dat nu l-am **răspîndit**.
adevărat	m-am întors	goale	l-a dat	am răspîndit
9. Scrie căte o propoziție pentru a ilustra sensul omonimelor cuvintelor subliniate în sevențele următoare: 3x2 p. = 6 p.
- — Dacă tu, fluide?
 - — Ei, nise acesta, întorcându-se către feclorul cel mare.
 - A fost o dată un totuști core avea trei feclori.
10. Copiază, din textul dat, patru termeni din cîmpul lexical al fructelor. 4 p.

III. (20 de puncte)

11. Alcătuiește, în 80–100 de cuvinte, rezumatul textului citat, având în vedere următoarele reperete:
- prezentarea ideilor principale;
 - respectarea succesiunii faptelor;
 - legarea ideilor cu ajutorul cuvintelor și expresiilor specifice;
 - utilizarea modului, a timpului și a persoanei adecvate acestui tip de compunere;
 - utilizarea exclusivă a enunțurilor assertive și a limbii standard;
 - încadrarea în limitele de spațiu.

Pentru redactarea întregii lucrări vei primi 10 puncte: unitatea compoziției – 2 puncte; corectitudinea exprimării – 2 puncte; punctuația – 2 puncte; ortografia – 2 puncte; așezarea în pagină și lisibilitatea – 2 puncte.